

פדגוגיה חדשנית: חינוך לחשיבה

ידיעון מקוון

סיפור החודש

לומדים וחושבים אחרת בתיכון גליל מערבי

תלמידים בבית"ס בפעולה

החומר"... במסגרת התכנית נכתבו עבודות בנושאים שונים, כמו: כבוד הילד וזכויותיו בישראל, העדפה מתקנת למיעוט הערבי, יחסי צבא תקשורת, התמודדות המדינה עם טרור, שוויון בין נשים לגברים בתעסוקה, התמודדות רשויות השלטון עם בעיית הנהיגה בשכרות.

לוי סבג תמיר, רכז חקר

שופטים ונביאים. בתהליך הושם דגש על חקר התנהגות המנהיג, מוסריות המנהיג, פעולותיו ועוד. בכל אחד מתחומי הדעת התנסו התלמידים ביישום של מגוון אסטרטגיות חשיבה, כמו: בחירת נושא, שאילת שאלות, פתרון בעיות, כתיבת סיכום, הסקת מסקנות, ראיון וייצוג מידע וידע. **תוצרי החקר מגוונים וכוללים:** עבודות כתובות, מצגות, פוסטרים, כרזות, לוח קיר ועוד.

בחטיבה העליונה מתקיימת תכנית ניסויית של המרת בחינת בגרות חובה באזרחות [בהיקף של 2 יח"ל] ב"למידה בדרך החקר". **ביצוע עבודת חקר** נעשה בקבוצות, במהלך השיעורים, בתהליך רב שלבי, הנבנה תוך דיאלוג בין המורה לתלמיד; במהלכו מתקדם התלמיד ומשפר את הישגיו הלימודיים ואת ביצועיו. נראה כי התוכנית נותנת מענה לשונות בין התלמידים. התלמידים מדברים על חוויה לימודית אחרת: **"אני לומד מה שמעניין אותי"**, **"אני מרגיש שקיבלתי כלים איך לכתוב עבודות ולבצע מחקר"**, **"סוף סוף לא רק לשנן את**

מורים מנחים תלמידים במהלך השיעורים תוך הקניית אסטרטגיות חשיבה וחקר

הוגה הדעות ג'ון דיואי טען כי תפקידו של החינוך הוא "ללמד את הילד לחשוב ולא ללמדו מה לחשוב". רעיון זה הוא אחד מאבני הדרך בתוכנית ללמידת חקר המתקיימת ב**תיכון גליל מערבי**, בניהולה של מאיה בליאבין, ומשולבת בתחומי דעת שונים בכל שכבות הגיל (ז'י"ב).

בחטיבת הביניים המורים השתתפו בהשתלמות העוסקת בלמידה בדרך חקר מטעם המזכירות הפדגוגית. הצוותים פיתחו תכניות לימודים המשלבות למידה חקרנית, בעזרת מדריך חקר. **באזרחות**, במסגרת הנושא "זכויות אדם ואזרח" חקרו התלמידים אירועים אקטואליים הקשורים בפגיעה או מימוש זכויות אדם. **בספרות** התמקדו בחקר יצירתו של אמנון שמוש "תמונות מבית הספר העממי" בהקשרים הספרותיים, החברתיים והתרבותיים שלה. בנוסף, התלמידים ערכו ראיונות עם עולים חדשים והשוו את סיפוריהם לסיפורו של אמנון שמוש. **בתנ"ך** עסקו במנהיגות מלכי ישראל,

משולחנו של מפמ"ר

למידה בדרך החקר - בספרות

מה לחקר אצל מדעי הרוח, ומה לספרות ולתהליכי חקר מדעיים? האין אלה מנת חלקם של מדעי הטבע בלבד? ובכן, התשובה היא שגם את יצירתם של קפקא ועמוס עוז, ביאליק ודליה רביקוביץ ניתן לחקור בכלי מחקר "מדעיים" - כאלה ההולמים את מדעי הרוח. במסגרת תכנית להמרת בחינת בגרות בספרות (2 יח"ל) תלמידים מבתי ספר שבחרו לקחת חלק בתוכנית ייחודית זו, שוקדים על חקר יצירתם של סופרים ומשוררים, תוך שהם מגייסים לעזרתם מודלים תיאורטיים מתחומי דעת שונים (פסיכולוגיה, סוציולוגיה, ספרות ועוד) ובאמצעותם הם מעמיקים לחקור ביצירות ספרות בנושאים כמו: המשפחה בראי הספרות, ספרות במבט מגדרי, שירים בעקבות השואה. אך לא רק חקר לשמו מתבצע כאן, גם עבודת צוות בין תלמידים, שיתוף פעולה בין מורים לתלמידים ופעולות הדרכה למורים. מהלך מבורך זה מכוון ליעד מרכזי של "פיתוח חשיבה" וליתר דיוק: **העמדת בוגרי בי"ס כלומדים עצמאיים שחוו חווית למידה משמעותית.**

ד"ר שלמה הרציג

זרקור לאסטרטגיית חשיבה - מיון

ניתן להציע דרכים אחרות למיון המידע? במה מסייע המיון להבנה של הידע? כיצד מחליטים איך למיין? מתי כדאי להשתמש באסטרטגיה זו?

דוגמאות לשילוב אסטרטגיית המיון בפעילויות בגילאים השונים:

דוגמה לשיעור המשלב

אסטרטגיית מיון בבית"ס היסודי

דוגמה לשאלת בגרות בגיאוגרפיה

בין...לבין... לזהות, לדרג. כדי לבצע מיון יש לזהות מאפיינים משותפים לפרטים על מנת ליצור קבוצות, לנסח תבחינים, למיין את הפרטים מנקודות מבט שונות וכמו כן לזהות את צורת המיון המתאימה ביותר בהתאם למשימה הנדרשת.

על מנת לטפח את הידע של התלמידים על אודות האסטרטגיה יש לקיים **דיון באופן מפורש באסטרטגיה ולהציג שאלות מטה קוגניטיביות לתלמידים**, כגון: האם

אחת מאסטרטגיות החשיבה המשמשות אותנו החל מהגיל הרך, במשימות יום יומיות ולימודיות מגוונות, היא **אסטרטגיית המיון**, שמטרתה לארגן מידע בקטגוריות ולאפשר הבנה מעמיקה של רכיבי מידע.

היכולות הקוגניטיביות הנדרשות על מנת לבצע מיון באות לידי ביטוי בשפת החשיבה: **למיון, לסדר, לשייך, להבחין, לשיים, לקבץ, לארגן, לנסח, להגדיר הבדל**

חינוך לחשיבה

דליה פניג: ס. יו"ר המזכירות

הפדגוגית ומנהלת אגף א' לפיתוח פדגוגי

עדה רוזנברג: אחראית התחום רכזים:

ד"ר שלומית גינסור: קדם-יסודי **רות גבע:** יסודי

מירי אורן: למידת חקר בחט"ב

אתי אברמוביץ: חקר בחט"ע

אשרף סביחאת: חממות חשיבה

אביב צמח: שילוב התקשוב

טלפון - 02-5603505

Teaching for, of and About Thinking

לקריאה נוספת

פיתוח חשיבה מסדר גבוה

סקירת ספרות

ינואר 2009
המזכירות הפדגוגית

אמנון גלסנר
עדי בן-דוד
עינת איגר

לעיון בחוברת יש ללחוץ

[כאן](#)

התנהג כלפי אנשים כאילו היו מה שהם אמורים להיות, ובכך תסייע להם להפוך למה שהם מסוגלים להיות

(יוהאן וולפגנג פון גתה)

ארטור קוסטה, בספרו [The school as home for the mind](#) (2001), מציג תיאוריה לפיה תוכנית של חינוך לחשיבה בביה"ס צריכה לכלול שלושה מרכיבים עיקריים:

הוראה לקראת חשיבה: המורים יצרו, ידגישו וינטרו את התנאים הסביבתיים אשר מעצימים את האפשרות שתתרחש למידה מפתחת חשיבה, למשל באמצעות תכנון שיעורים המבססים רמות גבוהות של חשיבה.

הוראה של חשיבה: המורים במקצועות השונים ילמדו באופן ישיר ומפורש מיומנויות חשיבה, תוך שימוש במשימות מפתחות חשיבה, במקביל להקניית הרגלים המאפיינים חושבים מיומנים.

הוראה אודות חשיבה: המורים יהיו מודעים לתנאים, למאפיינים ולתהליכים המאפיינים את החשיבה האנושית, וישאפו להעלות את המודעות של התלמידים לתהליכי החשיבה שעברו באמצעות תהליכים מטה-קוגניטיביים.

מוזמנים להתראות איתנו בכנסים:

9.5.2012 - [כנס למידה בדרך החקר בתחומי הדעת \(חט"ב וחט"ע\)](#)

6.6.2012 - כנס חינוך לחשיבה בבתי הספר היסודיים

פינת התקשוב

בלוגים ככלי לקידום החשיבה

החוויה הלימודית. בבתי ספר מסוימים אף מתקיימות תחרויות מסוג "הבלוג המצטיין השבועי".

ומה הקשר לחינוך לחשיבה?

בכיתה בה המורה [מרגיל את התלמידים לכתוב בלוג](#) בצורה מתמשכת, ניתן לקדם את החינוך לחשיבה באמצעות מתן **משימות כתיבה** מגוונות, תוך דגש על **משימות מטה-קוגניטיביות**, באמצעותן יעבד התלמיד את מיומנויות החשיבה שתרגל בכיתה.

[במחקר](#) שנעשה לאחרונה במרכז ללימודים אקדמיים באור-יהודה התגלה כי כתיבה של סטודנטים לאורך זמן בבלוג לימודי הגבירה את הייצוגים של אסטרטגיות חשיבה מסדר גבוה בבלוג. ניכר כי עצם הכתיבה מזמן שימוש באסטרטגיות חשיבה מסדר גבוה, מגביר את הרפלקציה על הלמידה ומסייעת בארגון המחשבות והדעות אודות הלמידה.

את החשיפה של הכתוב בבלוג, דבר שיכול לסייע לבתי ספר המעוניינים להשתמש באתרי בלוגים ובמקביל לשמור על מוגנות תלמידיהם ברשת.

מורים רבים, בארץ ובעולם, עושים שימוש בבלוגים למטרות שונות: ככותבים, לשם העברת הודעות לתלמידים, העלאת נושאים לסדר היום והנחיית משימות, וכמנחי כתיבה של תלמידים בבלוגים, לשם הגשת משימות, ליווי למידה מתמשך (פורטוליו) וכתיבה רפלקטיבית אודות

Blogging is the new poetry...

יומן רשת - בלוג (Blog, קיצור של Web-Log) הינו אתר אינטרנטי המאפשר לכל משתמש, בכל גיל, לפתוח לעצמו במהירות ובקלות מרחב וירטואלי ולכתוב בו את קורותיו, מעשיו וסוגיות שונות הנמצאות על סדר היום, הפרטי או הציבורי. הבלוג מורכב מ"רשומות" (Posts) עצמאיות, אליהן ניתן להגיב.

נהוג להבחין בין בלוגים אישיים, בהם הכותבים משתפים מהנעשה בחייהם, לבין בלוגים מקצועיים מסוגים שונים, דוגמת בלוג עיתונאי, אקדמי או חינוכי.

במהותו בלוג הוא כתיבה ציבורית, פתוחה ומשתפת. ככזה - צמחו בו מאפיינים ייחודיים כדוגמת סגנון כתיבה, אופי התגובות ומתכונת של דיונים מבוססי תגובות.

יחד עם זאת, מבחינה טכנולוגית ניתן להגביל

אני מעוניין לקבל עדכונים בתחום החינוך לחשיבה למייל שלי.

[להצטרפות לחץ כאן](#)